

Sovyet tipi sosyalizmin tasfiyesi: Macaristan örneği

Judit Morva

1970’li ve 1980’li yıllarda sosyalist rejimi ve sosyalist değerleri temelden sorgulayan toplumsal bir tabaka güçlenerek politik kamuoyunu başarılı bir şekilde değiştirmiştir.¹ İki sistemin uzlaşmaz antagonizması/tezatlığı yerine, kapitalizmin ve sosyalizmin bir yönde gelişimi ve yakınsaması egemen bir kavram halini almıştır. Bu fikir, genellikle sınıf mücadelesini yadsıdığı gibi, özellikle sınıf mücadelesinin geçmişte olduğu gibi modern zamanlarda da acımasız ve insanlık dışı formlar aldığını göz ardı etmektedir. Bu düşünce reel sosyalizmin ortaya çıkışıyla, sanki insanlığın krizler ve savaşlar dönemini aştığını; rasyonel kararlar ve savların birbirleriyle çarpışmasının sosyal kalkınmaya yol açacağını varsaymaktadır. Bu dönemden beri bu teorik kavram, bir yanılısma olarak karşımıza çıkmaktadır; ancak, sistem değişikliği adı verilen bir sürecin oluşmasına da katkı sağlamıştır. Şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki, eğer insanlar sonucun ne olabileceğini biliyor olsalardı, kendilerinin yanıltılmalarına izin vermezlerdi. Yani, aldatıcı yanlış ideoloji sistem değişikliğinin

¹ Judit Morva, Macar iktisatçı, gazeteci ve sosyalist militandır. *Le Monde Diplomatique* gazetesinin Macarca olarak internette yayınlanan versiyonunun editörüdür. Bu yazı özel olarak *Devrimci Marksizm* için kaleme alınmıştır. Yazıyı orijinal dili Macarcadan İngilizceye bir başka Macar yoldaşımız olan ve Türkiye’de uzun yıllar görev yapmış bulunan Matyas Benyik tercüme etmiştir. Yazı İngilizce’den Türkçe’ye ise Çağatay Cengiz tarafından çevrilmiştir.

parçası olmuştu.

Sistem değişikliği üzerinden 25 sene geçtikten sonra, şimdi kapitalizm sert ve insanlık dışı bir sistem olarak yürürlüktedir. Eski sosyalist toplumlar hakkında az bilgi bulunmaktadır ve başarıları hakkında tam bir sessizlik hâkimdir. Onlar hakkında konuşulduğunda ise, sadece başarısızlıklardan ve çöküşten bahsedilmektedir. Yine de “refah” kapitalizmi sosyalist ülke deneyimlerinin bir sonucu olarak düşünülmelidir. Büyük sermayedarlar daha esnek davranarak Sovyet bloğunun varlığı altında Keynezyen refah devletlerini kabul etmişlerdi. Bu nedenle, bu eski sosyalist ülkelerde kitlelerin refah düzeyinin oluşmasını sağlayan ekonomik ve sosyal ilerlemenin açığa çıkarılması önem arz etmektedir. Kitleler için böyle bir refah düzeyi daha önce hiç görülmemişti, hatta yakınına bile gelinmemişti: ne savaş öncesinde, ne de sistem değişikliğinden bu yana.

Tarih

Sosyalizmin Macaristan’daki son 10-15 yılında, kapitalizm başarılı bir sistem olarak görünmüş ve halkın bir kısmı - özellikle kendisi için daha fazla rol isteyen entelijansiya - sistem değişikliği için olumlu düşünmeye başlamıştır. Refah kapitalizminin her alanda uygulanacağı, politikada demokrasinin, ekonomide herkesi kapsayan bir refahın hüküm süreceği düşünülmüştür. Elitler, Macaristan’ın çok kısa bir sürede zengin ülkeleri yakalayabileceğini düşünmüşlerdir. Bu görüşün aksine hiçbir sav açıktan savunulamamıştır çünkü Macaristan Sosyalist İşçi Partisi liderliği sola kapalı, sağa ise açıktı. Parti, kendisini verili koşullarda her şeyi başarabilen muteber sol olarak görmüştür. Ancak, çalışma sürelerinin kayda değer bir şekilde azaltılması gibi yeni sol talepler karşılanamaz olarak görülmüştür. Ancak bu yıllarda, refahın hızlı bir şekilde artması sonucunda da parti halk tarafından seviliyordu. Parti liderleri “muhalifler”e açıklık ve hoşgörü tanıyacak kadar kendilerinin politik kabul gördüğünü hissediyorlardı. Sağ sosyal demokrat ve liberal ideolojilerin güvenli bir şekilde yayılmasını demokratik ve pozitif bir adım olarak değerlendirmişlerdi. Ancak aynı zamanda, kitlerinin refahını ve özgürlüklerini genişletecek sol görüşlü arayışlar son bulmuştu. Partinin üst ve orta düzey yönetim kademesi Batı ile olan bir bütünleşmeyi gitgide bir hedef olarak benimsemeye başlamıştı.

Macaristan’da 60’lı yılların sonundan itibaren ekonomi ve devlet tarafından kontrol edilen kurumlar, piyasa ekonomisine açılmaya başlamıştı. Macar firmalarının Batı pazarlarında Batılı şirketlerle rekabet etmesi gerektiği beklenmişti. Döviz cinsinden borçluluğun sistematik artışı nedeniyle ihracat öne çıkmıştı. Piyasanın karakteristik özelliği her zaman daha ucuza satmak olduğundan, bu ekonomik politika kaçınılmaz olarak kısmi bir başarıya yol açmıştı. Aynı zamanda, yurtiçi gös-tergeler, genel refah düzeyi, güvenceli bir varlık, yüksek kalitede kamu eğitimi, halk sağlığı ile yaygın bir erken emeklilik sistemi (kadınlarda 55, erkeklerde 60), başlıca Batı ülkelerinde olduğu gibi değersizleştirilmiş ve sadece medeniyetin ilerlemesinin bir parçası olarak düşünülmüştü. Bu yıllarda, Macar elitleri mütemediyen kendilerini zengin Batılılar ile karşılaştırmışlardı. Sosyalist toplum sanki kapitalist

lüksü sağlamayı amaç edinmiş gibi lüks, umulan bir düzey görünümüne gelmişti. Belirli liderler için devletten batıda üretilmiş geniş bir araba ile şoför ve sekreter hizmeti almak “meşru” bir talep olarak görülmüştü. Bu kimseler kendi önemlerini gösterecek şahsi menfaatlerini ve özel tatillerini karşılayabilmekteydiler. Öte yandan eşitsizliğin bir değer olarak benimsenmesi başlamıştı. Bu elitler “önemli” ve “yüksek değerde” iş yapan kimseler için daha çok kazancın sağlanması gerektiğini iddia etmeye başladılar. Müşterek yaşam formları sadece çocuk ve gençlik kamplarında devam etmiş, buna karşılık yetişkin nüfusun ahlaki/yaşam kalıpları gittikçe zenginleşen ve iyi bir hayat yaşayan bireylerden ve ailelerden oluşmaya başlamıştı. Dünya yeniden basitleşmeye başlamıştı: Maddi refah, başarılı insanların erdemi ve doğası haline gelmişti.

Sistem değişikliği süreci

Sistem değişikliği boyunca, iki ideolojinin yakınsaması fikri ve sınıf mücadelesinin reddi, toplumun büyük çoğunluğuna kendi fikir ve isteklerine göre yaratabilecekleri değişimlere en küçük bir şans dahi vermeyen vahşi/yaygın Batı müdahalesi aracılığıyla acilen sonuçlandırılmıştı. Sadece Batılılar tarafından önemli bulunan programları koşulsuz uygulamaya hazır olan Macarların karar alma süreçlerinde kalmalarına izin verilmişti. Amerikalı temsilciler acilen bakanlıklara yerleştirilmiş, üretken kapasiteler özelleştirilmiş, yani sökülmüş, çalınmış ya da Batı tarafından geliştirilen üstün nitelikli ya da – aslında her zaman kamusal olmayan – programlar temelinde hızlandırılmış şekilde parçalara ayrılmıştı. Dış müdahalenin ana unsuru daha sonra AB üyelik sürecini oluşturmuştu. Eski sosyalist ülkeler, müşterek biçimde boş yere AB ile üyelik müzakeresine girmişler ve üretken kapasitesinin ek/tamamlayıcı yolla ele alınması gerektiği yolunda başarısız denemelere girişmişlerdi. Avrupa Birliği’nin Genişlemeden Sorumlu Komiseri Günther Verheugen’in – ismini unutmayalım, aşırı liberal görüşleri sonucunda on milyonlarca insanın geleceğini mahveden ve Ukrayna ekonomisinin “modernleştirilmesini” kabul eden kişi olarak kendisine bu utancı sunalım – her ülkenin kabul koşullarını ayrı ayrı müzakere etmesi gerektiği yönündeki görüşü kabul görmüştü. Bu ise, en şiddetli böl-fethet ilkesinin uygulanmasının kapısını açmıştı. Sistem değişikliği kayıplarının artması ve üyelik kriterlerinin yerine getirilmesi genellikle Macaristan’ın İkinci Dünya Savaşı sonrasında çektiği kayıplarla değerlendirilir. Üretimin sert biçimde düştüğü, sanayi dallarının yok olduğu ya da önemli ölçüde azaldığı – örneğin gıda sanayi, şeker sanayii, ağır sanayi, gemi yapımı, otobüs üretimi, makine, alüminyum sanayii ve tekstil – açıktır. Birinci Dünya Savaşı öncesinden kalan birçok sanayi bölgesi ve fabrika kapatılmış ya da kullanılamaz hale getirilmişti. Kamu borcu hızla artıp, sonunda başlangıçtaki 20 milyar doların beş katından daha fazla olurken, ülke hızlı bir şekilde ekonomik bağımsızlık ihtimalini kaybetmişti. Böylece, savunmasız bir hale gelmiş bulunmaktayız ve bugün ise ucuz emek tek ekonomik üstünlüğümüz olmakta.

O dönemin politik yönetici sınıfı - Batı’nın beklentilerine hizmet edip, küçük bir

Macar komprador tabakayı yerleştirmeye ek olarak – eski sosyalist sisteme dönüşün engellenmesi yolundaki en akıl almaz ekonomik tedbirlere her zaman başvurmuştu. Batı müdahalesinin derecesi ve Sovyetler Birliği'nin sosyalist sistemi saf dışı ettiği gerçeği birlikte düşünüldüğünde, bu sınıfın başka gerçekçi bir olasılığı kalmamıştı ancak akla hayale gelmeyecek tahribatlar silsilesi içinde düzenlemede bulunmanın ve direnişi dağıtmanın yolunu açmıştı. Batıdaki özelleştirme yanlıları tarafından geliştirilen şok stratejisi boyunca, Macar komprador katmanı çok yüksek oranda zenginleşmişti.

Bir dizi radikal değişiklik, hazır programlar temelinde esasında dışarıdan yönetildi. Yeni kanunların uygulanması ile kooperatiflerin esnek genel performansına, devlet çiftliklerine ve küçük ölçekli özel çiftçilik sistemine dayanan başarılı Macar tarımsal sistemi acilen erken dönemde, hatta 1991/92 yıllarında kolayca tarumar edildi. Bugün siyasi karar alıcılara yakın kimselerin açıkça itiraf ettikleri gibi bu, sistem değişikliği aleyhine kırsal kesimdeki politik örgütlenmeyi önlemek için gerekliydi. Büyük şirketler kaotik ve yozlaşmış özelleştirme süreci ile parçalanmıştı. Yabancı yatırımcılar devlet şirketlerini kapatmak ve kendi ürünlerini satmak amacıyla bu şirketleri çok sık satın almışlardı. Günümüzde ulusal ekonomi hemen hemen bertaraf edildiğinden, eski sosyalist ülkelerdeki halk Batı kaynaklı hijyen ürünlerini, kıyafet ve ev eşyalarını, makine ve tabii ki her türlü günlük tüketim ürünlerini almaktadır. Fabrikaların yeni modern makineleri sıklıkla sökülümüş ve satılmıştı. Bunlar bugün hâlâ dünyanın başka bir bölgesinde çalışır durumda ve fabrikanın satıldığı tüm miktardan daha fazla yüksek kâr getirmektedirler. Günümüzde, eski ve devasa diğer fabrika binaları atıl durumda kalmakta, yavaşça yok olmakta ya da kiracılara kiralanmaktadır. Ancak üretimin daha sonra yeniden başlamaması için çoğunlukla kullanılmaz hale getirilmişti.

Ama üretken kapasitenin paramparça edilmesinin de ötesinde, her alanda radikal ve hızlı değişiklikler ivedilikle hayata geçirilmişti. Değişiklikler her yönde ve derhal başlatılarak bilinçli bir şekilde halkın bir fikir oluşturmalarının önüne geçmek ve kendi çıkarlarını savunmasız bırakmak amaçlanmıştı. Böylece, eğitimdeki büyük başarılar, yani yaygın sekiz senelik temel eğitim yok edilmişti. Sağlık hizmetleri taşeronlaştırılmış, kısmen özelleştirilmiş ve günümüzde de kimin neden sorumlu olduğunun, kimin zenginleştiğinin bilinmediği, tamamen şeffaf olmayan bir sistem haline gelmiştir. Ciddi tıbbi müdahaleler için aylarca beklemek gerekmektedir. Dünya Bankası'nın teklifiyle, emeklilik sistemi kısmen özelleştirilmiş ve 15 sene sonra kamusal emeklilik sistemi ile birleştirilmiştir, ancak artık eski sosyal bakım kalitesini sağlamaktan uzaktır. Bu değişikliğin en büyük kazananı ise finans sektörüdür.

Sivil toplum örgütleri de nobran bir şekilde paramparça edilmişti. 800.000 üyeye sahip tek siyasi parti 1991 yılında bir kongre düzenlemiş, bu kongrede sağ eğilimli kanat galip gelmiş ve ancak 80.000 üye muhafaza edilmişti. Serbest öz örgütlenme adına, sendikalar arasında topyekun bir kaos oluşmuş ve sosyal müşterek yaşam dağıtılmıştı. Bunları takiben, sadece politik iktidar değil aynı zamanda sendikaların

ve partilerin varlıkları da – mülkleri, dinlenme tesisleri, yayın evleri vb. – zorla ellerinden alınma riskiyle karşı karşıyaydı. Geniş özgürlük namına geldiğimiz noktada bugün eğer toplantılar sağcı ya da dinci bir örgütün toplantısı değilse, ücretsiz olarak bir oda alabilmek bile büyük bir sorundur. Her şey için ödeme yapmanız gerekmektedir, sendikalar bile odalarını ücretsiz olarak kullanıma sunamazlar. Şok stratejisinin parçası olarak yerel yönetimler son 25 senedir sürekli bir dönüşüm altındadır.

Yerel sermaye

Demokratikleşme ruhundan ve kaostan yararlanarak zenginliklerinin temel kaynağının dış müdahaleler olduğunun çok iyi farkında olan çok zengin yerel bir kapitalist sınıf yaratılmıştı. Ancak Batı, kendi zenginleşmeleri için kapitalizmin girişinin ve devamının desteklenmesinde böyle bir kapitalist sınıfın yaratılmasına özel önem atfetmiştir. Böylece, Macar ve Batılı büyük sermaye, çelişkili bir ilişki yoluyla birbirine bağlanmıştı. Yerel sömürünün sürdürülmesinde birleşen bu sınıfın ortak çıkarı daha fazla kârda, yani daha düşük ücretlerde yatmaktadır. Bu barbarlığın derecesi ise nüfusun azalmasında ve korkunç bir yoksullukta kendini gösterir. Yağma uğruna keskin bir rekabet ve mücadele devam etmektedir.

Başbakan Orbán’ın politikasının özü şudur: sadece Batı’nın çıkarları için çalışan neoliberallere karşı yerel büyük sermayenin çıkarlarını korumak. Bunu yapmak için de geniş bir halk desteğine ihtiyaç duymaktadır. Peki Orbán’ın bu sistemini büyük ölçüde destekleyen bu dar görüşlü insanlar kimlerdir? Tabii ki, geçtiğimiz 25 sene de gelen ekonomik yoksullaşmanın eşlik ettiği gerilemeden hoşnutsuz, tereddütsüz şekilde özel sermayeye dayalı sağcı bir toplum isteyen kimseler. Bu kesim, eşitlik istemez, bireysel başarıların desteklendiği bir toplum hayal eder. Elbette, uluslararası büyük sermayeye güçlü bir şekilde karşı dururlar ve eğer Batılılar izin verirse küçük sermayenin adil bir sistem getirebileceğini düşünürler. Kamçılanan milli duygular ve “ötekiler” aleyhine yapılan demagoji her zaman başarılı bir tema olarak hükümeti desteklemekte kullanılmıştır. Kamusal söylem sırasıyla Roman karşıtlığı, göçmen karşıtlığı ve uluslararası sermayeye karşı geliştiren anti-Semitik demagojiyle nitelenir haldedir. İdealleştirilen bir geçmişe sadık kalarak, toplumun amacı aileyi, düzgün bir yaşamı ve toplumun geleneklerini korumak olmalıdır. İlkelce dışa vurulan ahlaki beklentiler nedeniyle de kilise tekrar önemli bir rol oynamaktadır.

Yerel sermaye ve onun çıkarlarını temsil eden Orbán hükümeti iki yönde bir savaşım vermektedir: Kısmen çokuluslu şirketler aleyhine pay kapmada bir savaş, kısmen de sömürünün devamı için işçiler aleyhinde bir savaş. Sömürge modeli uyarınca çokuluslu şirketler kendi devletlerini ve kendi çıkarlarının korunması için de AB’yi akıllıca kullanmaktadırlar. Böylece, Orbán hükümeti sürekli ve açık bir muhalefet/tartışma içindedir. Özellikle yerel kamuoyu açısından Orbán hükümetinin ülkenin ulusal çıkarlarını korumada güvence vermesi önem arz etmektedir. Aynı zamanda, felce uğramış durumdaki halk tüm bunlara başkaldırmadan katlanmaya-çağı için sömürünün idame ettirilmesi ve yoğunlaştırılması yönünde keskin bir mü-

cadeleye devam edilmelidir. Tabii ki, bu sermayenin büyük Batılı sermaye ile ortak çıkarları düşük ücretlerin ve kötü çalışma koşullarının korunmasıdır. Ancak, yerel kapitalist sermaye kendi özel çıkarlarını korumakta ve kilise ile aile değerleri tarafından temsil edilen arkaik değerlere ve güçlü toplumsal desteğe dayanmaktadır. Batı sermayesinin bağımsızlık derecesi belirli bir refahı ve toplumsal desteği sürdürebilme yeteneklerine bağlıdır. Böylesi bir amacı, kaynak bakımından zengin ülkelerde elde etmek kolaydır. Orbán'ın ise böyle bir geçmişi yoktur bu nedenle sözlü atışmalara ve provokasyonlara rağmen Batı'nın isteklerini karşılamaya fazlasıyla mecbur kalmaktadır. Bu ise, kendisinin ne kadar ileriye gidebileceğini ve geçimini sağlamak için kime yanaşacağını iyi bilen saray palyaçoğuna benzemektedir.

Sefalet

Tüm ekonomik faaliyet, düşük ücret yani sefalet üzerine inşa edilmiştir. Büyük Batılı fabrikalar – özellikle Alman ve otomobil sanayisi – hâlâ zahmetli, fiziksel emek gerektiren ve kendi ülkelerinde daha pahalıya yapılabilecek montaj işlerini kurmuşlardır. Öte yandan, genç kitle Birinci Dünya Savaşı öncesi döneme benzer şekilde göç etmektedir. Her ne kadar, ne Macaristan ne de Avrupa tam bir istatistikî bilgi veremese de, 10 milyon nüfuslu ülkeden göçen kişi sayısı 500-600 bin olarak tahmin edilmektedir. 2014 yılında işçi dövizleri GSYİH'nin yüzde 3'üne denkti ve bu oran o zamandan beri de muhtemelen artmıştır. Bugün ikinci büyük Macar kenti Londra'dır.

Bu umutsuz hava ise ancak daha fazla baskı ile sürdürülebilir. Batı medyasında, Macaristan baskıcı yarı-faşist bir devlet olarak görünmektedir. Kanunların otoriter önlemlere izin vermesi ölçüsünde bu kısmen doğrudur. Ancak bugün, var olan polis ve asker şiddeti en tipik özellik değildir. Baskı aracı derin bir yoksulluktur. Sadece çok sınırlı yardımlar otomatik olarak subjektif haklar temelinde sağlanmaktadır. Aile yardımlarının çeşitliliği genellikle vergi iadesi olarak sağlanmakta böylece resmi evlilik ve beyan edilmiş işler zorunlu bir koşul olmaktadır. Diğer bir deyişle, orta sınıf, devletin sosyal yardımlarından yararlanan kesimdir. Nüfusun % 10-15'lik kesimi mutlak yoksulluk altında, % 40'ı ise asgari geçimin altında yaşamaktadır. Budapeşte sokaklarında dolaşıldığında, her köşe başında bir evsizede rastlanacaktır. Aileler ise civardaki ormanlarda yaşamaktadır. Birçok köyde ise çalışan insan bulamazsınız. En büyük sefalet ise yoksul kırsal bölgelerin kenar mahallelerinde ailelerin elektriksiz ve susuz kulübelerde yaşam savaşı verirken görülür.

Hükümetin bu yoksulluk tehdidini yok etmek istemediği çok açıktır. Kırsal alandaki bu yoksulluk örneğin yerel üretimin desteklenmesi yoluyla basitçe yok edilemez. Ancak sefalet, gözdağının bir aracı olduğundan, hükümetin tüm önlemleri bireysel bağımlılığı arttırmaya ve yoksul insanların tam bir güvencesizlik yani korku içinde yaşamalarına yol açmaktadır. Doğrudan hak temelli işsizlik yardımı sağlamak yerine, hükümetin aldığı ana önlem kamusal bayındırlık işlerinin başlatılması ve genişletilmesidir. Yıllarca çalışmayan insanlar – ikinci ve üçüncü kuşak işsiz aileler mevcuttur – fiziksel olarak tamamen kötüye gitmekte ve normal

yaşama şansı olmayarak toplumun dışına itilmektedirler. Çocukları ise okullarda sorun yaratmaktadır. Ortalama yaşam süresinin düşük olması tipik bir sorun olarak karşımıza çıkar. Bu nedenle, hükümet tarafından ilan edilen kamusal işler birçok insan için yararlı ve insancıl görünmektedir çünkü en azından toplum dışına itilmiş kimseler bu şekilde bir topluluğa girmiş olmaktadır. Ancak, bireyler yerel yönetimlerden bir “iş” talep edip işi alırlar. Kişisel zafiyetler ise sınırsızdır. Eğer kişi işi beğenmez, bir dolap çevirir, sadece kendisi değil aile üyelerinden biri işi kabul etmezse ya da açlıktan ölürse yardım hakkını kaybeder. Birçok durumda, tatbik edilen kamu bayındırlık işleri sahte bir etkinlik haline alır, belediyelerde yapılan temizlik sürekli tekrarlanır. Ancak, kamu çalışanlarının özel sermayedarlara devredildiği durumlarda, amacın ücretleri düşürmek olduğu açıktır çünkü kamu çalışanları asgari ücretin % 60’ını almaktadırlar. Öyle durumlar vardır ki, kişi işinden kovulur ve kamu çalışanı olarak işini bitirmesi için tekrar alınır ve ilk maaşının yarısından daha az ödeme yapılır. Düşük ücret seviyesi nüfusun korunmasızlığına bağlı olduğundan bu korunmasızlık hali önemlidir. Hükümet bu sistemi son derece utanmaz şekliyle “çalışma temelli toplum” olarak adlandırmaktadır. Hükümet destekçileri korunmasızlara karşı derinden bir küçümseme duymakta, toplumun fertleri arasındaki dayanışma yok olmakta, biraz daha iyi durumdaki kimseler insanlık dışı uygulamayı kabul etmektedir ancak istatistikler işsizliğin düşük olduğunu ve hükümet tarafından birçok işin yaratıldığını göstermektedir.

Sonuç

Macar kapitalist sınıfı, sömürünün muhafazasında tam anlamıyla birleşmesine rağmen Batılı kapitalist şirketler, devletler ve Avrupa Birliği ile ilişkiler konularında keskin bir şekilde bölünmüştür. Macaristan’daki kamuoyu çok farklı iki düşünce temelinde kapitalizme destek sunar. Bunlardan birincisi ülkenin geleceğini, Batı’nın etki alanına sıkıca bağlı büyük uluslararası sermayenin gölgesinde tahayyül eder. Diğeri ise yerel büyük sermaye gruplarının varlığının sürdürülmesi ve güçlendirilmesini savunur. Dolayısıyla yerel politik kamuoyu, iki ideolojinin nobranlığında yozlaşmış çatışmalara sahne olur. Bundan da öte, örgütlü sol zayıf olduğundan, iki kapitalist tasavvur sosyalizmin radikal bir reddiyesine dayanan ortak bir kaide gösterme gereği duymaz, dolayısıyla bu konuda birbirlerine bağlanmaktadır.

Radikal değişiklikler kaçınılmaz olarak memnuniyetsizliğe yol açtığından – unutmamalıyız ki 1991/92’de 1.5 milyon kişi anında işini kaybetmiş ve aynı olaylar diğer eski komünist ülkelerde de yaşanmıştır – toplumsal örgütlerin yaratılması gerektiği önemli bir konu olmuştur. Eski örgütler tasfiye edilip parçalanırken en kolay yol memnuniyetsiz kitleyi aktif olarak kontrol altına alabilecek yeni örgütler ithal etmek ancak aynı zamanda bu örgütleri açık şekilde idare edip fonlama yoluyla kontrol altında tutmak olmuştur.

Daha 80’lerde Soros vakfı çok aktif çalışıyordu ve tabii ki Batılı fon kaynakları siyasal dönüşüme hevesli toplumsal katmanların oluşmasına yardımcı olmuştur. Aylık ve yıllık burslar, yayın ve konferans olanakları, önemli Batı üniversitelerinde

akademik kadrolar, ideolojik dönüşüme istekli tanınan sosyal bilimcilere sağlanmıştı.

Protesto konuları hazır biçimde ana kuruluştan alınmakta ya da fonlama yoluyla istenilen doğrultuya yönlendirilmektedir. Neoliberal hükümetler baştayken devlet, Batı eğilimlerini temsil eden sivil toplum kuruluşlarını savunmada çok fedakâr davranmıştır. On binlerce insan, bordrolu çalışma şekliyle ve bir defalık konferans, yayın, gezi vb. gibi birçok tedarikle yanlarına çekilmiştir. Temalar diğer ülkelerdeki benzer örneklerle dayanır: insan hakları, şiddet içermeyen protesto yolları, yeşil ile ilgili birçok konu, feminizm, cinsel ahlak ve davranışları ilgilendiren konular.

Yukarıdakinin aksine, milli kimliğe, dürüst çalışmaya, düzgün aile yaşamına, geleneklerin devamına ve tarihe dayanan “milli” değerlerin korunmasını görebiliriz. Kiliseler, özellikle geleneksel tarihsel kilise daha fazla önem kazanmaktadır, ancak bir sürü tarikat ve Amerikan tarzı kilise de gittikçe güçlenmektedir. Bunlar artan oranda kullanımdadır. Fonlama mevcut durumda doğrudan devletten gelmekte, Orbán hükümeti, sadece kendi temalarını savunan sivil toplum kuruluşlarına ve özellikle de kiliselere emin adımlarla fonlama sağlamaktadır.

Bu iki ideoloji arasındaki keskin çekişmede, mülteci-karşıtı ya da tersinden mültecileri destekleyici sonu gelmez çekişmeler çok tipiktir. Konu, bitmez tükenmez şekilde lehte ve aleyhte olanların çatışmasıdır: Mülteciler insani nedenlerle kabul edilmelidir ya da tersten söylersek geleneksel Avrupa değerleri risk altına gireceğinden onları kabul etmememiz gerekmektedir. Bu önerilerden hiçbirinin uygulanır olmadığı açıktır çünkü neden milyonlarca insanın göçünü desteklemeliyiz ya da tersten söylersek mülteciler on yıllarca bu şekilde yaşatıldıkları gibi insanlık dışı koşullarda yaşatılmamalıdır! Ancak, kişiler birbirleri aleyhine savlar öne sürerken, medya özenle temel soruyu görmezden gelmektedir: NATO güdümündeki savaş ve Ortadoğu’nun toptan tahribatı. Ne ABD’den ya da bir milyondan fazla mülteciyi gemilere bindirip gönderen Avrupa Birliği’nden güvenilir bir bilgi almaktayız. Tecavüze uğramış genç kadınların, kayıp çocukların ve binlerce ölü insanın sorumlularının yargılanmasına dönük bilgi yok. Ancak genel anlamda, neden üçüncü dünya ülkelerinin bitmek tükenmek bilmez bir ucuz emek kaynağı olarak görüldüğünü ve neden ücretlerde eski düzeye gelmediğini yüksek sesle sormak zorundayız. Kısır tartışmalar konuyu başka yöne çekerken kamuoyunun da dikkatini dağıtmaktadır. Tartışmanın iki tarafındaki savlar ne mülteciler için ne de Avrupa ülkelerindeki nüfus için gerçek bir çözüm getireceğinden gerçek bir tuzak özelliği taşır. Ancak tartışma bir yılı aşkın süredir devam etmekte ve sonu ise görünmemektedir. Gerçekte, sivil toplum kuruluşları tarafından fonlanan her türlü konunun özü gereği ideolojik bir aldatmaca olduğu ve kamusal tartışmalardaki sol bir yaklaşımın yerine geçtiği gösterilebilir.

Eski sosyalist ülkelerin kendi kendini tasfiyesi olarak sistem değişikliği, zengin ülkelerdeki dev şirketler iktidarda olduğu sürece, ideolojik aldatmacadan askeri operasyonlara hatta savaşlara kadar elinden gelenin en iyisini yaparak yeni bir toplumun oluşmasına izin vermeyeceğini göstermiştir. Bu ise, kapitalist sistemde

çıkarı olan yerel gruplara dayanmaktadır. Sosyalist ekonominin başarısı, refah artışı ne yazık ki bireysel değerleri, bireysel başarı ve zenginleşmeyi su yüzüne çıkarmış ve teşvik etmiştir. Sosyalizm çoğu insanın mutlulukla aidiyet hissedeceği evrensel insani değerleri ön plana çıkarmakta başarısız kaldı. Diğer bir deyişle, Sovyetler Birliği askeri olarak kendisini savunabilirken, yeni sosyal idealin takdiminde ve ideolojik mücadelede yenildi. Macaristan’da sağcılar geleneksel olarak güçlüdür bu nedenle Macaristan’ın kapitalist sistemi kabul eden sağcı ideolojiler yolunda açık bir ülke haline gelmesi hiç de şaşırtıcı değildir.

Solun tarihsel yenilgisinden sonra, sol iddiaları açık ve kesin olarak iddia etmek ve yeniden örgütlenmeye başlamak çok zor olmaktadır. Toplumun büyük çoğunluğu duyarsızdır ve sefalet de ruhlarda ve düşüncelerde korkunç tahribat yaratmaktadır. Özellikle, yeni insani sol ilişkiler, eşitlik, sömürünün reddi ve özgürleşme umuduna dayanan yeni bir toplum yaratmanın büyük düşü tamamen durma noktasına gelmiştir. Sola yeni bir vizyon gerekmekte, sol milyonlarca memnuniyetsiz kimseye ulaşacak etki alanı geniş planlar hazırlayıp bunları savunmak zorundadır. Bunu yapmak için de sosyalist dönemin kazanımlarına yaslanmak ve bu yılları kötülemeyi bırakmak gerekmektedir.

Sol için klasik Marksist teoriye dönmek yaşamsal önemdedir çünkü sosyalist sistemin çöküşünden sonra Marksist teori küçümsenmiş, en iyisinden miadı dolmuş ve işe yaramaz, en kötüsünden yanlış, şeytanca ve yargılanan bir ideoloji olarak görülmüştür. Elbette Marksizmden ayrılmayan ya da kısmen ayrılan az bir entelektüel hala mevcuttur ancak felsefe, tarih, bilim ve ekonomiyle ilgilenen kimseler açık biçimde Marksizm karşıtıdır ve Marksist ilkeler hakkında acıklı görüşlere sahiptir. Açıkçası “yeni sistem”in ideolojisi eski rejimin ideolojisi ile aynı olamayacağından bu, anlaşılır bir durumdur. Marksizmi bilmeyen yeni neslin komünist cadı avı atmosferinde bu konularla ilgilenmemesi de doğaldır.

Marksizmin aşınması “eski sosyalist ülkelerde” aşama aşama olmuştur. Sözde resmi Marksist ideoloji sistemin sadece adım adım aşınmasını sağlayarak en sonunda da sosyalist sistemin çökmesine zemin hazırlamıştır. Bu nedenle, devrimci özünden sıyrılmış bir Marksizm ile yolları ayırmak o kadar da zor değildi ve bu kırılma sistem değişikliğinden önce kısmen gerçekleşmişti. Nihai yönelim sınıf mücadelesinin reddi demektir. Bununla birlikte, seçilen yol oportünizme ve revizyonizme doğru açılmıştı. Marksizmin devrimci özünü anlayan gerçek Marksist düşünürler önemsenmemiştir.

Marksizm devrimci işçi sınıfı hareketinin ideolojisidir. Geçmişte, revizyonizm hareketin devrimci karakterini kaybettiği noktada ortaya çıkmıştır (Kautsky, Bernstein). II. Enternasyonal’in çöküşünden sonra revizyonist ve oportünist eğilimlere karşı Marksist devrimci gücü yeniden canlandıran ve Marksizmi yeniden hayata döndüren Lenin’dir. Ve devrim dünyanın herhangi bir yerinde yol aldıkça Marksist teori her zaman yeni bir devrim kazanmaktadır. Devrimci teori olmadan devrimci pratik olmaz ve devrimci teori ise sadece Marksizmdir. Ancak gerçek, yaşayan bir Marksizm, hakiki içeriğinden yoksun bırakılmış bir Marksizm değil!